

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยชิ้นนี้ คณะวิจัยได้รับการสนับสนุนทุนการวิจัยโดยสภาวิจัยแห่งชาติ มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อค้นหามูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน อันเกิดจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดอยุธยา สุโขทัยและกำแพงเพชร และวิเคราะห์โครงสร้างตลาดของธุรกิจที่อยู่ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดอยุธยา สุโขทัยและกำแพงเพชร การทำงานวิจัยชิ้นนี้จะไม่สำเร็จด้วยดีหากไม่ได้รับความร่วมมือและความอนุเคราะห์จากหน่วยงานและบุคคลสำคัญดังนี้ สภาวิจัยแห่งชาติ หน่วยงานที่สนับสนุนทุนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ไม่ว่าจะเป็นสถาบันวิจัยและคณะวิทยาการจัดการที่ได้ให้ความอนุเคราะห์เรื่องเวลาในการลงพื้นที่เก็บข้อมูล ที่ปรึกษางานวิจัยทั้ง 2 ท่าน ได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงวงดี และ ดร.เทิดชาย ช่วยบำรุง และผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ รศ.ฐกัฒ ศรียะคำพร ผู้ซึ่งคอยให้คำแนะนำในการทำวิจัยอย่างมีเมตตา ยิ่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัญจวน ประวัติเมือง หัวหน้าชุดโครงการวิจัย ผู้คอยให้กำลังใจและผลักดันการทำงานให้สำเร็จอย่างมีคุณภาพ คณะวิจัยขอขอบคุณทุกท่านและทุกหน่วยงานมา ณ โอกาสนี้

คุณประโยชน์ที่ได้จากการวิจัยชิ้นนี้ คณะวิจัยขอมอบเป็นเครื่องตอบแทนพระคุณอาจารย์ทุกท่านที่ได้ถ่ายทอดความรู้ในด้านการศึกษาและการวิจัยให้แก่ผู้วิจัยทุกท่าน จนสามารถทำงานวิจัยฉบับนี้ได้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

คณะวิจัย

มิถุนายน 2554

หัวข้อวิจัย	การศึกษามูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจภายในจังหวัดของ อุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สุโขทัย และกำแพงเพชร
ผู้ดำเนินการวิจัย	นางสาววณิชยา ศิลบุตร ผศ.นฤมล โสภรัตน์กุล นายณัฐพงศ์ โกสุมาศ นางสาววันวิภู สรณารักษ์ นางสาวอังคณา เชี่ยวชาญ
ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงวงดี ดร. เทิดชาย ช่วยบำรุง
หน่วยงาน	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
ปีการศึกษา	2554

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวก่อนและหลังเป็นเมืองมรดกโลกในจังหวัดอยุธยา สุโขทัยและกำแพงเพชร” มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ 1) เพื่อค้นหามูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจที่เป็นตัวเงินอันเกิดจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดอยุธยา สุโขทัยและกำแพงเพชร 2) เพื่อค้นหามูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจที่ไม่ใช่ตัวเงินอันเกิดจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ภายในจังหวัดอยุธยา สุโขทัยและกำแพงเพชร และ 3) เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างตลาดของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดอยุธยา สุโขทัยและกำแพงเพชร งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการวิจัยแบบผสมโดยเน้นการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก ผลการศึกษาดังนี้

มูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจที่เป็นตัวเงินอันเกิดจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเปรียบเทียบก่อนและหลังการได้ขึ้นทะเบียนมรดกโลก พบว่า มูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจที่เป็นตัวเงินในภาพรวมเพิ่มขึ้น แต่เกิดจากสาเหตุที่รัฐบาลส่งเสริมการท่องเที่ยวซึ่งไม่ได้เน้นที่การเป็นเมืองมรดกโลกโดยตรง และนักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่มาเที่ยวเนื่องจาก

ทั้ง 3 จังหวัดเป็นเมืองประวัติศาสตร์ ส่วนนักท่องเที่ยวต่างชาติซึ่งมีจำนวนไม่มากจะมาเที่ยวเพราะเป็นเมืองมรดกโลก ส่วนคนในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีรายได้สูงขึ้นจากการเป็นเมืองอุตสาหกรรมมากกว่าจากการเป็นเมืองมรดกโลก คนในพื้นที่จังหวัดสุโขทัยมีรายได้สูงขึ้นจากภาคเกษตรและภาคการค้าส่งและค้าปลีก คนในพื้นที่จังหวัดกำแพงเพชรมีรายได้สูงขึ้นจากภาคเกษตรกรรม ภาคเหมืองแร่และถ่านหิน และภาคการค้าส่งและค้าปลีก

มูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจที่ไม่ใช่ตัวเงินในมิติทางเศรษฐกิจ ได้แก่ 1) การบริหารจัดการที่ดีขึ้น มีการให้บริการข้อมูลข่าวสารที่น่าสนใจ 2) การพัฒนาสาธารณูปโภค เช่น ถนน ทำให้มีความสะดวกและความปลอดภัยในการเข้าถึง 3) มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะการใช้ประโยชน์จากที่ดินเป็นเชิงพาณิชย์และตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ทำให้มูลค่าที่ดินสูงขึ้น และ 4) มีการจ้างงานและผลิตสินค้าการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ส่วนมิติทางสังคม ทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ 1) ทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมได้ขึ้นทะเบียนเพื่อการอนุรักษ์ และ 2) มีการรื้อฟื้นประเพณีและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ในพื้นที่มาเป็นจุดขายนักท่องเที่ยว ส่วนมูลค่าลดทางเศรษฐกิจที่ไม่ใช่ตัวเงินในมิติทางเศรษฐกิจ ได้แก่ 1) ภูมิทัศน์ถูกบดบัง จากการขึ้นป้ายโฆษณาต่างๆ และ 2) เกิดการแย่งชิงความได้เปรียบทางเศรษฐกิจ ทำให้เกิดความไม่เป็นระเบียบของร้านค้า มีการรुक้าในแหล่งมรดกโลกเพื่อเข้าไปขายสินค้า เป็นการทำลายภูมิทัศน์วัฒนธรรม ส่วนมิติทางสังคม ทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ 1) ปัญหาขยะ 2) มีการเปิดรับวัฒนธรรมภายนอกเข้ามามากจนสูญเสียเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมเดิมในพื้นที่ไป และ 3) เกิดการเสื่อมโทรมของโบราณสถานและโบราณวัตถุ

โครงสร้างตลาดของธุรกิจที่อยู่ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เป็นดังนี้ ธุรกิจโรงแรมและที่พักในจังหวัดอยุธยาและสุโขทัย ธุรกิจภัตตาคารและร้านอาหาร ธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ และธุรกิจสินค้าที่ระลึก ในจังหวัดอยุธยา สุโขทัยและกำแพงเพชร ล้วนมีโครงสร้างตลาดแบบกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด ยกเว้น ธุรกิจโรงแรมและที่พักขนาดใหญ่ในจังหวัดกำแพงเพชร ธุรกิจขนส่งของทั้ง 3 จังหวัด ที่มีโครงสร้างตลาดแบบผู้ขายน้อยราย

สำหรับข้อเสนอแนะจากงานวิจัยชิ้นนี้คือ 1) ให้ความรู้เรื่องมรดกโลกอย่างกว้างขวาง ทั้งในเรื่องของความหมาย การได้มาซึ่งมรดกโลก คุณค่าของมรดกโลก และเทคนิคและวิธีการอนุรักษ์ คุ้มครอง/ปกป้องโบราณสถานอย่างถูกวิธี 2) ใช้ทุนทางสังคมจากการเป็นเมืองมรดกโลกอย่างคุ้มค่า 3) สื่อความหมายความสำคัญของแหล่งมรดกโลกอย่างถูกต้อง 4) สนับสนุนให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยเฉพาะเรื่องทุนและวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการดำเนินงาน 5) สร้างการมีส่วนร่วมในภาคประชาชน และ 6) หน่วยงานภาครัฐควรสร้างมาตรการจูงใจในการอนุรักษ์

Research Title	The retained value of tourism industry within Ayuthaya, Sukhothai and Kumpangpetch province.
Researcher	Seelabutra, W., Asst.Prof.Soparattanakul, N., Kosumas, N., Saranarak, W., and Chieocharn, A.
Consultants	Yothin Sawangdee Ph.D. Therdchai Choibamroong Ph.D.
Organization	Suan Dusit Rajabhat University
Year	2011

ABSTRACT

The study of the retained value of tourism industry within Ayuthaya, Sukhothai and Kumpangpetch province aimed to 1) find out monetary economic value-added 2) find out non-monetary economic value-added and 3) analyze tourism and linkage business's market structure. The research was mixed between qualitative and quantitative research but emphasized in qualitative research. The results were following;

The monetary economic value-added before and after being the world heritage city shown that totally the monetary economic value-added was risen but it is because of the government launched tourism supporting policy which did not emphasize world heritage directly. Furthermore, Thai tourist travelled at Ayuthaya, Sukhothai and Kumpangpetch due to there was historical places of Thailand but Foreigners travelled there because there were the world heritages. Besides, people in Ayuthaya province had income rising from being industrial

city more than being world heritage city, people in Sukhothai province had income rising from agricultural and wholesaling and retailing sectors and people in Kampanpetch province had income rising from agricultural, mining and wholesaling and retailing sectors

Non-monetary economic value-added has two dimensions which were economic and social, environment and cultural resources dimensions. For economic dimension, it had four things which were 1) well-management 2) infrastructure management such as roads 3) land usage changed to be more commercial than before and respond to tourist demand and 4) the rising of employment and tourism products. For environment and cultural resources dimensions, it had two things were 1) environment and cultural resources were listed for conservation and 2) the revival of traditional and cultural identity within heritage areas for tourist's motivating. However, it has negative effects that reduce value-added in two dimensions which were economic and social, environment and cultural resources dimensions. For economic dimension, it had two things which were 1) the damage of cultural landscape from signs and 2) merchants established their shops too close to heritage for economic advantages that ruined cultural landscape. For environment and cultural resources dimensions, it had two things were 1) rubbishes problem and 2) community's identity and community's cultural were gone or adapted and 3) cultural places and objects were deteriorated.

Market structure of business in tourism industry were as the following; hotel and guest-house businesses, food and restaurant businesses, tour businesses, transportation businesses and souvenir businesses in Ayuthaya, Sukhothai and Kampanpetch provinces were monopolistic competition market exception for transportation in Kampanpetch province which were oligopoly market.

Suggestion for this research were 1) to distribute knowledge about world heritage—meaning, world heritage acquiring, world heritage significance, and conservation's technique 2) to use worthy in world heritage which was social capital of province 3) to interpret the significance of each world heritage in the proper way 4) to enforce private sector for donation and funding 5) to enforce public sector to participate in conservation activities and 6) government sector should create motivation method for conservation.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	(1)
บทคัดย่อภาษาไทย	(2)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(5)
สารบัญ	(8)
สารบัญตาราง	(10)
สารบัญภาพ	(11)
บทที่ 1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญ	1
วัตถุประสงค์	3
กรอบแนวคิด	4
ขอบเขตการวิจัย	5
นิยามศัพท์	5
ประโยชน์ที่ได้รับ	9
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
แนวคิดเรื่องการท่องเที่ยว	10
แนวคิดเกี่ยวกับมรดกโลก	28
แนวคิดเรื่องมูลค่าเพิ่ม	38
อุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดอยุธยา	42
อุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดสุโขทัยและกำแพงเพชร	46
ผลกระทบจากการท่องเที่ยว	53
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	55

	หน้า
บทที่ 3	
วิธีดำเนินการวิจัย	
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	65
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	68
การสร้างเครื่องมือในการวิจัย	70
การหาคุณภาพเครื่องมือ	71
การเก็บรวบรวมข้อมูล	72
การวิเคราะห์ข้อมูล	73
บทที่ 4	
ผลการวิจัย	
การศึกษามูลค่าเพิ่ม/ลดทางเศรษฐกิจที่เป็นตัวเงิน	75
การศึกษามูลค่าเพิ่ม/ลดทางเศรษฐกิจที่ไม่ใช่ตัวเงิน	90
โครงสร้างตลาดของธุรกิจที่อยู่ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว	122
บทที่ 5	
สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
สรุปผลการวิจัย	158
อภิปรายผล	171
ข้อเสนอแนะ	175
เอกสารอ้างอิง	177
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก	185
ภาคผนวก ข	194
ภาคผนวก ค	200

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	แสดงจำนวนตัวอย่างในแต่ละพื้นที่ของอุทยานประวัติศาสตร์ สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร	68
2	ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม	112
3	ความคิดเห็นเกี่ยวกับมูลค่าเพิ่ม/ลดที่ไม่เป็นตัวเงิน	118
4	รายชื่อร้านอาหารในจังหวัดอยุธยาแยกตามอำเภอ	126
5	สินค้าแยกตามแหล่งที่ตั้ง	133
6	รายชื่อร้านอาหารในจังหวัดสุโขทัย	140
7	รายชื่อร้านสินค้าที่ระลึกในจังหวัดสุโขทัย	147
8	รายชื่อร้านสินค้าที่ระลึกในจังหวัดกำแพงเพชร	155

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	แสดงความสัมพันธ์ของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเกี่ยวกับธุรกิจโดยตรงและโดยอ้อม	15
2	ความสัมพันธ์ของความยั่งยืนทางนิเวศ และความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ	21
3	วงจรการพัฒนาของแหล่งท่องเที่ยว	25
4	วงจรการพัฒนาของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	26
5	ปัจจัยนำเข้าและผลตอบแทนในการผลิต	41
6	แนวโน้มของมูลค่ารายได้รวมของจังหวัดสุโขทัย กำแพงเพชร และจังหวัดใกล้เคียงในปีพ.ศ.2524-2540	76
7	แนวโน้มของมูลค่ารายได้รวมรายจังหวัดของจังหวัดสุโขทัย กำแพงเพชร และจังหวัดใกล้เคียงในปีพ.ศ.2539-2549	78
8	แนวโน้มของสัดส่วนมูลค่ารายได้รวมภาคบริการและภาคการผลิตต่อรายได้รวมรายของจังหวัดสุโขทัยในปีพ.ศ.2524-2540	81
9	แนวโน้มของสัดส่วนมูลค่ารายได้รวมภาคบริการและภาคการผลิตต่อรายได้รวมรายของจังหวัดกำแพงเพชรในปีพ.ศ.2524-2540	83
10	แนวโน้มของมูลค่ารายได้รวมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัดใกล้เคียงในปีพ.ศ.2524-2540	85
11	แนวโน้มของมูลค่ารายได้รวมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัดใกล้เคียงในปีพ.ศ.2539-2549	87
12	แนวโน้มของสัดส่วนมูลค่ารายได้รวมภาคบริการและภาคการผลิตต่อรายได้รวมรายของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในปีพ.ศ. 2524-2540	89